

Rubens te Ekeren-Schoonbroek: nieuwe ontdekkingen.

Inleiding.

De 440ste verjaardag, in juni dit jaar, van Pieter Paul Rubens is een mooie aanleiding om wat nieuwe ontdekkingen te publiceren. Rubens kocht op 29 mei 1627 zijn domein in Schoonbroek. Hij was toen reeds een door jicht geplaagde weduwnaar¹. Dat domein in Schoonbroek was aanvankelijk een buitenverblijf of hof van plaisantie van de familie Van Ursel.

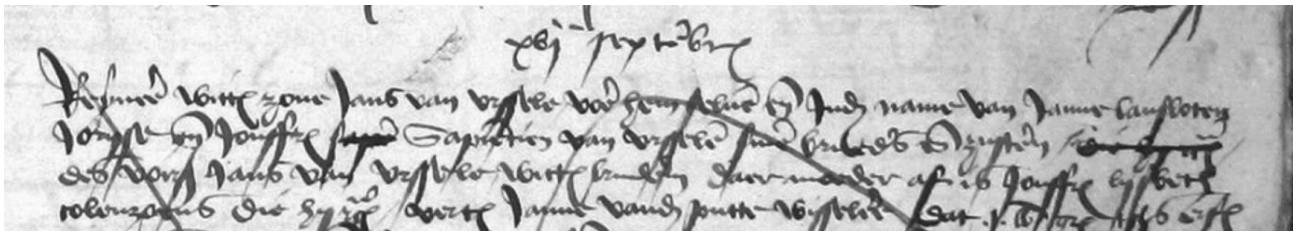
Over Rubens in Ekeren is natuurlijk al een en ander gepubliceerd.

We denken aan Bresseleers, Fr. en Kanora H. - P.P. Rubens te Ekeren uit 1957. Verder kunnen we noemen A. Van Den Wyngaert - P.P. Rubens eigenaar van het Hof van Ursele in jaarboek 23 van Heemkring Ekeren van 2005. Die beide bronnen zijn raadpleegbaar in het DAN.

Reinier van Ursel, burgemeester of schepen te Antwerpen, was in 1488 eigenaar van het hof in Schoonbroek. Men gaat er van uit dat hij ook de bouwer is. Intussen zijn nieuwe ontdekkingen gedaan die het beeld kunnen verfijnen.

In dit artikel bespreken we die nieuwe ontdekkingen en in dat kader komt eveneens een vroegere naam van het Hof van Veltwijck ter sprake.

- Ontdekking 1: de vader van Reinier van Ursel.

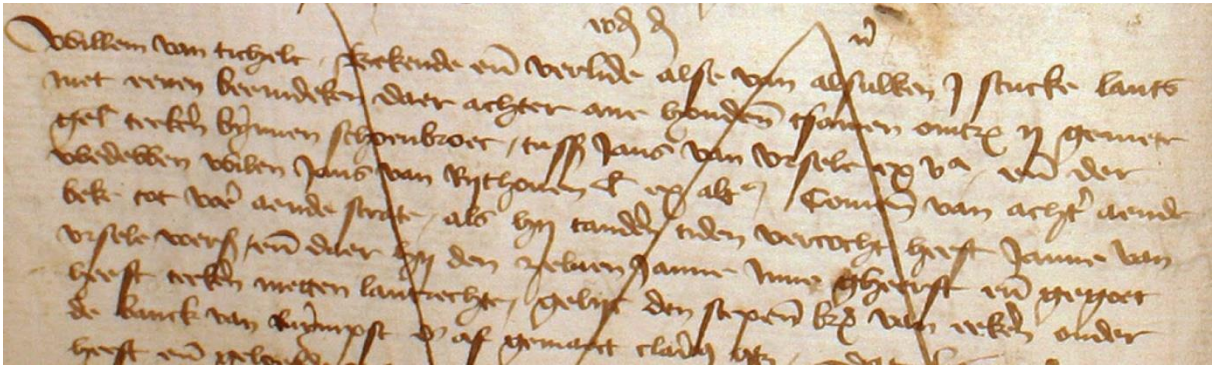
SAA-SR55-65-1458: (Stadsarchief Antwerpen-SchepenRegister55- folio65 van het jaar 1458).

Reyneer wett zone Jans van Ursele voer hem selven ende in den name van Janne, Lansloten, Jorijse ende jouffr. Sapientien van Ursele sinen brueders ende zusteren des voirs Jans van Ursele wett kinderen daer moeder af is jouffr. Lijsbeth Colenzoens.

We zien dat Reyneer een zoon is van Jan van Ursele en Lijsbeth Colenzoens. Zijn broers zijn Jan, Lancelot en Joris en hij heeft ook een zus Sapientie. Reyneer zou dus de bouwer zijn van het Hof van Ursele in Schoonbroek, het latere hof van Rubens.

¹ Bron: Dr. H. Vandormael conservator van het kasteel van Gaasbeek - De huwelijksvoorwaarden en het testament van Pieter Paul Rubens en Helena Fourment; Gaasbeek 1986.

- Ontdekking 2: *Jan van Ursele, had al bezittingen in Schoonbroek vóór 1457.*

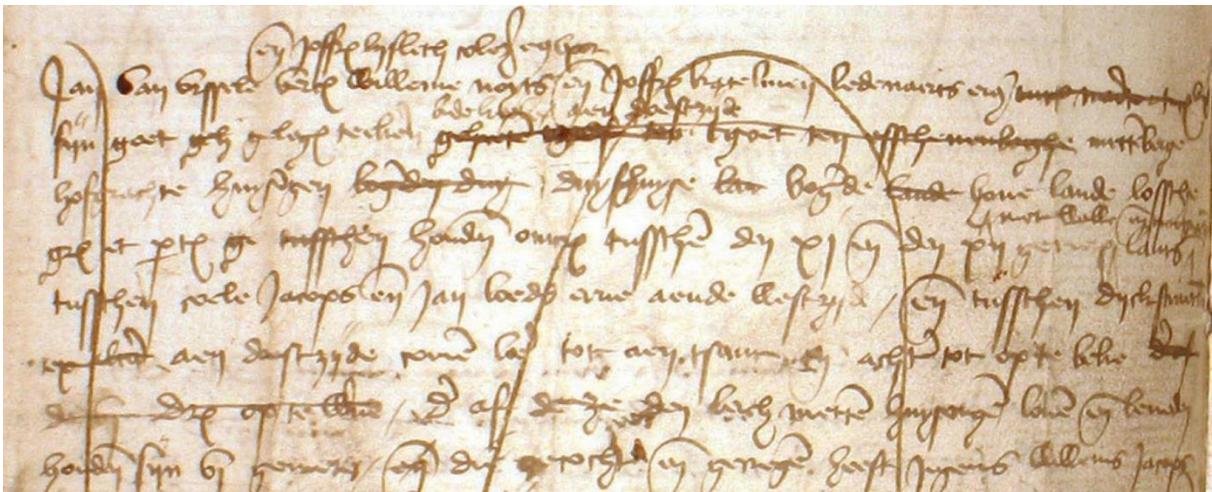

SAA-SR52-122-1456.

Willem van Tichelt bekende ende verlide alsoe van alsulken 1 stucke lants met eenen beemdecken daer achter ane houdende tsamen omtrent 2 gemete gel tEekeren bynnen Schoonbroec tuss Jans van Ursele ex una ende der wedewen wilen Jans van Rijthoven lant ex altra, comende van achter aende beke tot voer aende strate als hij tanderen tiden vercocht heeft Janne van Ursele voers ende daer hij den zelve Janne inne gheerft ende goeet heeft tEekeren metten lantrechte, gelijk den scepenbrieven van Eekeren onder de banck van Ruymptst daer af gemaect; 16 maart 1457 (huidige jaartelling).

Jan van Ursel wordt daarnaast ook genoemd in een akte betreffende Schoonbroek van 1454 (SR48-312-1454). De vader van de vermoedelijke bouwer van het Hof van Ursel had dus reeds bezittingen in Schoonbroek lang voor 1488.

- Ontdekking 3: *Jan van Ursele verkocht zijn buitenverblijf in Ekeren in 1455.*

SR48-1454-309vo.

Jan van Ursele x Lijsbeth Colezone verc Willeme Noys x Katlinen Ledenaerts sijn goet gelegen tEekeren bide kerke aen doestzijde (doorstreept: geheeten tHof ten; tGoet ten Esschenenberghe) metten berge, hofgrachte, huysingen, duyfhuyse, bogaerde, hove, lande, bossche, gronde houdende omtrent tusschen den 11 ende den 12 gemeten lants tusschen Coele Jacops ende Jan Voeds erve aende westzijde, ende tusschen Dijkstraetken aen doestzijde comende voer tot aen tSant ende achter tot op te beke, daer af deze den berch metten

huysingen boven ende beneden houdende sijn 6 gemeten ende die gecocht ende gecregen heeft jegens Willems Jacops; 1 februari 1455 volgens de huidige jaartelling.

De bovenstaande akte toont aan dat het oude hof van plaisantie werd verkocht in 1455. We denken daarom dat het nieuwe buitenhuis, het Hof van Schoonbroek alias het Hof van Urssel alias het Rubenshof werd gebouwd rond diezelfde tijd door Jan van Urssel en niet door diens zoon Reyneer. Toen Rubens het kocht was het hof dus al ongeveer 170 jaar oud en dat betekent dat het vaak zal zijn verbouwd.

Wie was Jan van Urssel?

Jan van Urssel was een rijk en invloedrijk man met uitgebreide bezittingen in Antwerpen en Ekeren. Jan van Ursele *de jonge* wordt reeds als schepen in Antwerpen genoemd in 1432 (SR19-387). In 1433 was Jan al rijk gehuwd met Lijsbeth Claus Colensoens dochter (SR20-45vo). Functies als schepen, keurmeester en gildemeester blijken onder meer uit: SR27-207-1439, SR30-332-1441, SR31-18-1442, SR43-99/647-1450, SR44-250-1451, SR50-393-1455, SR51-296-1456, SR61-411-1461. Uit SR61-213 van het jaar 1461 blijkt ook dat hij een eigen zegel had. In SR68-57 van het jaar 1464 wordt Jan van Ursele genoemd als eerste/belangrijkste schepen. Natuurlijk woonde Jan van Ursele *de jonge* in Antwerpen maar had hij daarnaast ook nog in Ekeren bezittingen en een buitenhuis. Zijn bezittingen beperken zich overigens niet tot Antwerpen en Ekeren.

De vader van Jan van Ursele *de jonge*, Jan van Ursele *de oude*, bekleedde ook functies in het bestuur van de stad (SR22-164-1435). Deze Jan van Ursele *de oude* was gehuwd met Katline vander Reke uit een rijke Ekerse familie met veel bezittingen aan het Laar. Vader Jan *de oude* gaf de kinderen van zijn zoon Jan *de jonge* bezittingen in het dorp Ekeren (SR28-181-1440). Vader Jan *de oude* stierf volgens de huidige jaartelling in 1443 (SR31-466; SR31-475).

Maar er is meer...

- Ontdekking 4: *het hof van Rubens was het tweede hof van Ursele in Ekeren.*

Jan van Ursele had in 1455 zijn eerste hof verkocht.

Dit eerste buitenhuis of Hof van Ursele stond niet in Schoonbroek.

Nog te publiceren onderzoek zal laten zien dat het eerste hof van Ursele stond op de plaats waar nu het Hof van Veltwijck staat, maar dat toen dus tGoet ten Esschenenberghe werd genoemd. We vermoeden dat Jan van Ursele zijn domein zo noemde, maar dat deze naam nog niet echt was ingeburgerd. Op zich zou het kunnen dat in die tijd langs de beek essen groeiden. De es is immers een boom die houdt van vochtige grond. In een later artikel zullen we ingaan op de vraag wanneer de Antwerpse schepen Jan van Ursele zijn eerste kasteel bouwde op de plaats die nu Veltwijck heet.

Ad van Oeffelen – vrijwilliger DAN